

HODNOTY A ICH VÝVOJ

podľa:

Márie Gajarskej Kučerovej (2015)

In kol. *Hodnotové strety hrou*. Bratislava: PDCS, 2015

Peter Brnula

2016

Základné charakteristiky hodnôt:

Schwartz identifikoval 5 základných charakteristík hodnôt:

1. Hodnoty ako presvedčenie – hlboké presvedčenie, v ktorom sa hodnoty stávajú súčasťou pocitov;
2. Hodnoty vzťahujúce sa k vytýčeným cieľom – smerovanie k spravodlivosti, rovnosti a pod.;
3. Hodnoty vzťahujúce sa k činom alebo situáciám – hodnoty príslušnosti k športu, škole a pod.;
4. Hodnoty ako štandardy – výber nášho správania sa alebo hodnotenia správania sa iných;
5. Hodnoty ako nástroj vytvorenia rebríčka našich priorít

Najvšeobecnejšia definícia hodnôt

„Hodnoty ako žiaduce, transitučné ciele, ktoré variujú v ich dôležitosti, a ktoré slúžia ako vedúce princípy v ľudských životoch“

(Schwartz, 1992 in: Kučerová, 2015)

Najvšeobecnejšia definícia hodnôt

- z definície môžeme usúdiť, že majú významný vplyv na spôsob nášho uvažovania, konania, ale aj hodnotenia konania iných;
- každý má iný súbor hodnôt , tieto tvarujú jeho spôsob uvažovania, konania ako aj posudzovania skutkov svojho okolia;
- hodnoty môžu mať na naše konanie väčší vplyv ako naše záujmy;

Výskum hodnôt

Iba analýza hodnôt, ich triedenie a hľadanie možného vplyvu hodnôt na naše konanie a uvažovanie o sebe, svojom okolí, spoločnosti v ktorej žijeme

Výskum hodnôt

- Mike Rokeach (1973)
- Shalom Schwartz (1992)
- Ronald Inghelhart (1999)

Rokeachov výskum

- vytvoril rebríček navzájom sa vylučujúcich hodnôt pričom jeho cieľom je prinútiť testovaného, aby si vytvoril vlastný rebríček, a tým zistiť, ako sa vie človek s existujúcim hodnotovým konfliktom vyrovnat' ;

- neskôr upozorňuje:

„Vplyv hodnôt na náš život nie je priamočiary, resp. naše správanie a konanie nie je určené len tým aké si určíme poradie hodnôt. Hodnotový systém je veľmi úzko prepojený s našimi postojmi, presvedčením a spolu vytvárajú komplexný systém vplývajúci na náš život a naše pôsobenie v spoločnosti“

(s. 16)

Schwartzov výskum

- predpokladal, že je možné určiť súbor hodnôt, s ktorými sa vie do rôznej miery stotožniť každý človek;
- podľa Schwartza je možné identifikovať dva dôležité hodnotové konflikty, ktoré majú vplyv na štruktúru hodnotového systému, pretože okolo týchto sa združujú identifikované univerzálne hodnoty:
 - konflikt medzi sebaapresiahnutím a sebazdokonalením (1. dimenzia);
 - konflikt medzi otvorenosťou k zmene a uchovaním (2. dimenzia)

Schwartzov výskum

- 1. dimenzia:
 - reflektuje konflikt medzi akceptáciou druhých ako rovných a záujmom o ich dobro a blahobyť a hodnotami vlastného úspechu a dominancie nad ostatnými;
- 2. dimenzia:
 - konflikt medzi hodnotami osobnej nezávislosti myslenia a konania v súvislosti s hodnotami sebakontroly, pretrvaním tradícií, stabilitou a ochranou

Okolo týchto 2 dimenzií sa združuje 10 identifikovaných univerzálnych hodnôt.

Schwartzov výskum

Univerzálne hodnoty	Hodnoty
Moc	bohatstvo, moc, autorita a pod.;
Úspech	úspech, schopnosti, ambície a pod.;
Hedonizmus	pôžitok, užívanie si života a pod.;
Stimulácia	odvaha, rôznorodosť, vzrušenie a pod.;
Vlastné určenie si svojho smerovania	kreativita, sloboda, zvedavosť, nezávislosť, a pod.;
Univerzalizmus	spravodlivosť, svetový mier, múdrosť, rovnosť, ochrana životného prostredia a pod.;
Zhovievavosť	odpustenie, úprimnosť, lojalita a pod.;
Tradícia	zbožnosť, pokora, rešpekt voči tradíciám a pod.;
Konformita	poslušnosť, sebadisciplína, slušnosť a pod.;
Bezpečnosť	rodinná bezpečnosť, národná bezpečnosť, spoločenský poriadok a pod.;

Schwartzov výskum

- realizované výskumy prepojenosti hodnôt a správania sa človeka prišli na to, že na konanie človeka nevplýva dominantne jedna hodnota, ale skôr séria hodnôt, ktoré sú považované človekom za dôležité;
- najvýznamnejší vplyv hodnôt na človeka je viditeľný vtedy, keď sa človek musí rozhodnúť medzi dvomi protichodnými hodnotami, z ktorých sa každá nachádza medzi prioritnými hodnotami daného človeka;
- človek musí urobiť vnútorný kompromis a zvoliť si jednu zo vzájomne vylučujúcich hodnôt;

Ingelhartov výskum

- od 70 rokov 20. storočia sledujeme vo svete zmeny , ktoré majú vplyv na ekonomický, politický a aj sociálny vývoj spoločností;
- tieto zmeny sú viditeľné v systematickej zmene hodnôt a motivácii ľudí, a to hlavne tých, ktorí žijú vo vyspelých industriálnych spoločnostiach;
- ľudia, ktorí vyrastajú v ekonomicky a technologicky vyspelých spoločnostiach sa neobávajú o svoj život, živobytie alebo prežitie = hodnoty ako bezpečnosť, zabezpečenie, stabilita a pod., (typické pre povojnové generácie), nie sú zaradované v hierarchii hodnôt na vrchol

Ingelhartov výskum

Výskum postmoderných hodnôt = 2 H

- 1H: H nedostatku – individuálne priority a hodnoty reflektujú socioekonomickú situáciu (sebavyjadrenie a participácia sú dôležitejšie);
- 2H: H socializácie – vzťah medzi socioekonomickou situáciou a hierarchiou hodnôt nie je vytváraný rýchlo a okamžite
- obe H sa potvrdili;
- zmena hodnotovej orientácie spoločnosti nie je okamžitá, rapídna, ale postupná.

Ingelhartov výskum

- **industriálna spoločnosť:** masová produkcia, byrokratické štruktúry, síce efektívne, ale potlačili individuálnu autonómiu členov spoločnosti;
- **postmoderná spoločnosť:** dôraz na individuálne, autonómne pôsobenie = individualizácia – dôstojnosť a autonómia; ekonomická bezpečnosť a istota vedie k odmietaniu rigidných náboženských príkazov a hierarchických inštitúcií; postmoderna neodmieta spirituailitu ako takú skôr sa mení jej definícia;

Záver

Industriálna spoločnosť:

- všeobecná platnosť hodnôt;
- platná autorita (človeka; zákona; vedy a pod.);
kvalita je garantovaná autoritou/platnými pravidlami;
- konsenzus o vede - platné zákony vo vede;

Postmoderná spoločnosť:

- individualizácia hodnôt, činností;
- viac práv;
- žiadna autorita;
- situačné vyjednávanie;
- čo sa darí je dobre;
- viac právd/viac dobra/viac noriem

Ďakujem za pozornosť.

pbrnula@gmail.com